

СЕКЦІЯ 8
ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 657.422.1:004.08:3.012.42/43

Аврамчук Л.А.
доцент кафедри банківської справи
Національного університету біоресурсів
та природокористування України

Моргун А.С.
студентка спеціальності
«Фінанси, банківська справа та страхування»
Національного університету біоресурсів
та природокористування України

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК В УКРАЇНІ

PERSPECTIVES FOR THE DEVELOPMENT
OF PAYMENT CARD MARKET IN UKRAINE

АННОТАЦІЯ

У статті розглянуто сучасний стан ринку платіжних карток в Україні. Досліджено теоретичні аспекти функціонування ринку платіжних карток. Представлено динаміку використання платіжних карток в Україні. Виділено основні проблеми та перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні. Запропоновано заходи подолання проблем розвитку ринку платіжних карток.

Ключові слова: платіжні картки, банкомати, платіжні термінали, платіжна система, безготівкові платежі.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрено современное состояние рынка платежных карт в Украине. Исследованы теоретические аспекты функционирования рынка платежных карт. Представлена динамика использования платежных карт в Украине. Выделены основные проблемы и перспективы развития рынка платежных карт в Украине. Предложены меры преодоления проблем развития рынка платежных карт.

Ключевые слова: платежные карты, банкоматы, платежные терминалы, платежная система, безналичные платежи.

ANNOTATION

The present state of payment cards market in Ukraine is considered. The theoretical aspects of the functioning of the payment cards market are investigated. The dynamics of the use of payment cards in Ukraine is presented. The main problems and prospects of development of payment cards market in Ukraine are highlighted. Proposed measures to overcome the problems of the development of payment cards market.

Keywords: payment cards, ATMs, payment terminals, payment system, cashless payments.

Постановка проблеми. Ринок банківських послуг останнім часом розвивається під значним впливом провідних технологій. Одним із напрямів банківської діяльності, де постійне їх оновлення має вирішальне значення, є карткові платіжні технології. Останнім часом все більше українців використовують безготівкові форми розрахунків замість готівки. Експерти стверджують, що обсяг безготівкових розрахунків в Україні продовжить активне зростання паралельно з появою додаткових послуг в банкоматах.

Відзначаючи безсумнівну цінність та значимість проведених наукових досліджень, зазначимо, що зараз в економічній літературі низка проблем застосування платіжних карток у готівковому обігу потребує додаткових досліджень. З розширенням мережі банкоматів значно збільшилась кількість пластикових карток, тому збільшився інтерес до цього платіжного засобу, а саме до їх переваг і недоліків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні, методичні, економіко-організаційні питання формування та розвитку ринку сучасних фінансових послуг стали провідними темами досліджень відомих зарубіжних економістів. Ці проблеми відображено і у вітчизняній науковій літературі, зокрема в дослідженнях О.Д. Василика, В.В. Вітлінського, А.С. Гальчинського, В.М. Гейця, В.М. Кравця, А.І. Кредісова, В.І. Міщенко, О.М. Мозгового, А.М. Мороза, С.В. Науменкової, Ю.М. Пахомова, М.І. Савлука, А.С. Савченка, В.С. Стельмаха, В.П. Страхарчука, М.Ф. Тимчука, А.С. Філіпенка.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, незважаючи на це, дослідженню сучасного стану та проблем існування ринку платіжних карток в Україні варто приділити додаткову увагу.

Мета статті полягає в дослідженні та з'ясуванні особливостей розвитку ринку платіжних карток в Україні, а також визначенні переваг і недоліків їх використання та обігу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Платіжна картка ("payment card") – електронний платіжний засіб у вигляді емітованої в установленому законодавством порядку пластикової чи іншого виду картки, що використовується для ініціювання переказу коштів з рахунку платника або з відповідного рахунку банку з метою оплати вартості товарів і послуг,

перерахування коштів зі своїх рахунків на рахунки інших осіб, отримання коштів у готівковій формі в касах банків через банківські автомати, а також здійснення інших операцій, передбачених відповідним договором [1].

Сучасний ринок фінансових послуг, що надаються банками, характеризується широким розвитком та використанням платіжних карток. Платіжні картки на ринку фінансових послуг мають низку переваг та недоліків. Серед основних переваг слід назвати:

- зменшення кількості операцій підприємств з готівковими грошовими коштами в касі;
- захист грошей (якщо платіжна картка втрачена/украдена, то це ще не означає втрату грошових коштів);
- можливість відкриття карткового рахунку в національній, іноземній та інших валютах;
- можливість зняти з картки необхідну суму грошей в банкоматах майже в будь-якій точці світу.

Але разом з перевагами використання платіжних карток варто виділити їх негативні сторони:

- те, що деякі види карток можуть обслуговуватись лише в окремих банкоматах;
- вплив на картки негативних факторів;
- наявність додаткових витрат, якщо власник забув або втратив ПІН-код;
- можливість використання карткового рахунку іншими особами, зокрема шахраями, зловмисниками;
- затримки зі здійсненням операцій у разі кризи банківської системи або проблеми в конкретному банку.

Стабільне зростання електронної комерції по всьому світі – стійкий тренд. Не відстає й Україна, адже наша країна входить до трійки e-commerce ринків Європи, які найбільш швидко розвиваються.

За обсягами найбільша кількість безготівкових операцій припадає на операції в мережі Інтернет (39%); а за кількістю – на розрахунки в торговельній мережі (52,4%).

За результатами третього кварталу 2017 року порівняно з початком року збільшилася загальна кількість:

- активних платіжних карток (на 5,2%, становила 34,1 млн. шт.);
- платіжних карток з магнітною смугою та чипом (на 91%, становила 7,5 млн. шт.);
- безконтактних платіжних карток (на 22,9%, становила майже 2,4 млн. шт.).

Як повідомляє регулятор, за дев'ять місяців 2017 року також відбулось розширення платіжної інфраструктури.

Так, кількість підприємств торгівлі та сфери послуг, що надають своїм клієнтам можливість здійснювати безготівкові розрахунки за допомогою платіжних карток, за цей період зросла на 13,1% (на 19 112 од.), склавши понад 165 тис. од.

Загальна кількість банківських пристроїв самообслуговування з початку цього року зросла на 8,1% та становила 36,5 тис. од., з них:

- 18,4 тис. банкоматів;
- 1,4 тис. депозитних банкоматів;
- 16,7 тис. ПТКС.

Мережа платіжних терміналів впродовж дев'яти місяців 2017 року також зросла майже на 10,2%, а станом на 1 жовтня 2017 року налічувала 241,6 тис. (станом на 1 січня 2017 року кількість становила 219,2 тис. терміналів).

Серед банків за кількістю емітованих платіжних карток та ступенем розгалуженості інфраструктури їх обслуговування станом на 1 жовтня 2017 року лідерами були ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК», АТ «ОЦАДБАНК» та АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ» відповідно.

За кількістю платіжних карток та встановлених пристроїв для їх обслуговування в регі-

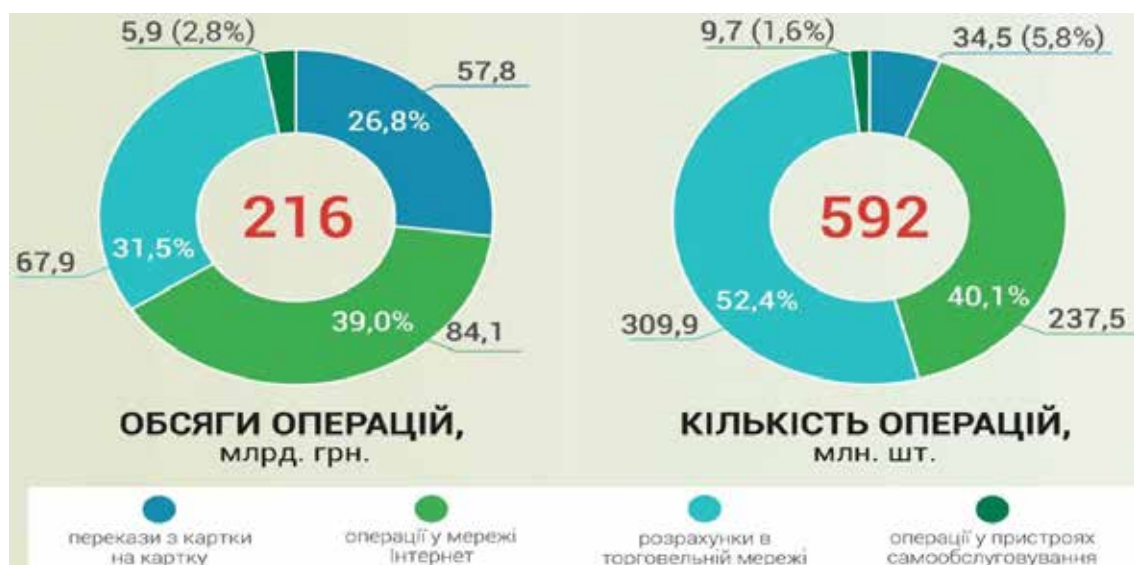

Рис. 1. Розподіл безготівкових операцій з використанням платіжних карток за III квартал 2017 року [2]

ональному розрізі найвищі показники традиційно демонстрували м. Київ, Дніпропетровська та Харківська області.

Для виявлення основних тенденцій розвитку ринку платіжних карток в Україні розглянуто низку показників, що характеризують активність роботи українських банків за останні роки.

З наведених даних помітно, що ринок платіжних карток в Україні розвивається дуже швидко і має стабільний зростаючий характер. Розглянемо обсяг грошового потоку і кількість операцій, що проходять по безготівковій оплаті (табл. 2).

За результатами третього кварталу 2017 року частка безготівкових розрахунків в загальному обсязі операцій з використанням платіжних

карток в Україні становила 38,6%, збільшившись із початку року на 3,1%.

Загальна кількість операцій з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, за три квартали 2017 року становила 2,22 млрд. шт., а їх обсяг дорівнював 1 458 млрд. грн., порівняно з аналогічним періодом 2016 року дані зросли на 22,2% та 29,0% відповідно.

При цьому спостерігається стійке зростання саме безготівкових розрахунків (за кількістю операцій вони збільшилися на 29,5%, а за обсягами – на 41,6% порівняно з аналогічним періодом 2016 року) [4].

Оскільки застосування платіжних карток є формою безготівкових розрахунків, які найбільше потребують удосконалення інфраструк-

Таблиця 1

Загальні дані про кількість клієнтів, платіжних карток та платіжних пристроїв [3]

Дата	Банки-члени карткових платіжних систем (шт.)	Держателі платіжних карток (тис. осіб)	Платіжні картки (в обігу)* (тис. шт.)	Банкомати	Термінали (шт.)			Підприємства торгівлі та сфери послуг (од.)
					всього	торговельні	банківські	
1 січня 2011 року	141	39 942	46 375	н. д	108 140	80 544	27 596	57 753
1 січня 2012 року	142	35 179	57 893	н. д	123 540	94 741	28 799	79 340
1 січня 2013 року	142	44 339	69 826	н. д	162 724	133 964	28 760	117 789
1 січня 2014 року	143	49 719	69 726	н. д	221 222	192 331	28 891	122 303
1 січня 2015 року	128	51 649	70 551	н. д	203 810	178 875	24 935	123 505
1 січня 2016 року	98	43 058	59 307	н. д	194 478	174 293	20 185	131 264
1 січня 2017 року	87	41 746	57 633	н. д	219 241	199 796	19 445	145 938
1 квітня 2017 року	85	42 131	58 089	н. д	226 926	206 676	20 250	155 913
1 липня 2017 року	87	40 631	56 857	18 558	234 559	21 4341	20 218	147 199
1 жовтня 2017 року	82	42 252	60 192	18 434	241 624	221 720	19 904	165 050

Таблиця 2

Сума та кількість операцій з використанням спеціальних платіжних засобів, емітованих українськими банками [3]

Період	Сума операцій (млн. грн.)			Кількість операцій (млн. шт.)		
	Безготівкові платежі	Отримання готівки	Усього	Безготівкові платежі	Отримання готівки	Усього
2011 рік	46 346	529 633	575 979	214	661	875
2012 рік	91 583	649 897	741 480	348	725	1 073
2013 рік	159 138	756 889	916 027	584	755	1 339
2014 рік	255 194	763 841	1 019 035	879	693	1 573
2015 рік	384 795	848 001	1 232 796	1 287	678	1 965
2016 рік	571 275	1 038 985	1 610 260	1 775	738	2 513
I квартал 2017 року	163 511	262 340	425 851	502	177	679
II квартал 2017 року	184 013	298 586	482 599	554	198	751
III квартал 2017 року	215 802	333 759	549 561	592	197	788

Таблиця 3

Основні проблеми на ринку платіжних карток

ПРОБЛЕМИ	ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ
1. Поширення використання платіжних карток як засобу безготівкових розрахунків серед населення	1.1 Проведення урядом та НБУ роз'яснювальної роботи серед громадян стосовно ефективності та доцільності використання платіжних карток.
	1.2 Постійне організування та проведення рекламно-просвітницької кампанії, проведення роботи з підвищення фінансової грамотності населення.
2. Поширення використання платіжних карток серед підприємств та організацій	2.1 Зменшення часу на проведення трансакцій; підвищення захисту карток від підробок; гарантія банком оплати операцій, проведених клієнтами; забезпечення необхідної підготовки персоналу.
	2.2 Забезпечення розвитку інфраструктури з проведення безготівкових розрахунків шляхом установлення для кредитних організацій обов'язкових вимог.
	2.3 Крім зарплатних проектів, необхідне у перспективі залучення банківських платіжних карток для розрахунків за відпустками як у межах України, так і за її кордонами.
3. Відставання України від карткових ринків європейських країн	3.1 Запровадження новітніх технологій для реалізації державних та корпоративних проектів, їх вивчення державним керівництвом та політичними діячами.
	3.2 Державне стимулювання впровадження платіжних карток за допомогою встановлення пільгового режиму амортизації високотехнологічного оснащення, введення податкових пільг для учасників ринку, створення відповідної правової бази.
4. Слабка захищеність інформації платіжних карток	4.1 Створення нових програмних продуктів завдяки вивченню досвіду іноземних держав.

тури послуг на фінансовому ринку, наведемо основні проблеми, які виокремлюють різні автори, та їх вирішення [5] (табл. 3).

Висновки. Робота платіжних систем в Україні засвідчує, що картки переважно використовуються для отримання готівки, тому заходами подолання проблем розвитку цього ринку є державна підтримка карткового бізнесу, а саме створення необхідних умов для поліпшення структури грошового обігу за рахунок масових безготівкових платежів з використанням карток і скорочення частки готівкових розрахунків. Перспективою розвитку ринку платіжних карток в Україні є перехід банківської системи на більш інтенсивне використання пластикових карток у проведенні усіх видів платежів. Його

чітке та злагоджене функціонування є життєво важливим для економіки будь-якої країни світу незалежно від її політичної системи чи державного устрою.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2346-III.
2. Міністерство фінансів України. URL: <https://minfin.com.ua>.
3. Загальні показники розвитку ринку платіжних карток в Україні / Національний банк України. URL: www.bank.gov.ua.
4. Ринок платіжних карток / Національний банк України. URL: www.bank.gov.ua.
5. Дубілет О.М. Перспективи розвитку карткових продуктів. Вісник Національного банку України. 2010. № 10. С. 11–13.